

ДЖОРДЖ ОРУЕЛ ЗАСТРЕЛВАНЕ НА СЛОН

Превод от английски: Ирма Димитрова, —

chitanka.info

В Мулмайн, Южна Бирма, бях мразен от много хора — единствения път в живота ми, когато съм бил достатъчно важен, за да ми се случи това. Бях поддивизионен полицейски офицер на града, а антиевропейските настроения бяха много ожесточени по някакъв безцелен, дребнав начин. Никой нямаше смелост да се разбунтува, но ако европейка минеше през пазара сама, някой вероятно би изхранил бетел^[1] върху дрехата ѝ. Като полицейски офицер, аз бях биеша на очи мишена и ми устройваха хайка всеки път, когато това изглеждаше безопасно. Когато някой пъргав бирманец ме спъваше на футболния терен и реферът (друг бирманец) се разсейваше, тълпата се заливаше в грозен смях. Това се случи неведнъж. Накрая подигравателните жълти лица на млади мъже, които ме пресрещаха навсякъде, обидите, издюдюквани зад мен, когато бях на безопасна дистанция, започнаха да ми действат на нервите. Младите будистки свещеници бяха най-лоши от всички. В града ги имаше няколко хиляди и изглежда никой от тях нямаше друга работа освен да стои по ъглите и да се присмива на европейците.

Всичко това беше объркващо и разстройващо. Защото по това време аз вече бях решил, че империализмът е зло и че колкото по-скоро зарежа работата си и се махна, толкова по-добре. Теоретически — и тайно, разбира се, — бях изцяло на страната на бирманците и против техните потисници, британците. Що се отнася до работата, която вършех, мразех я по-непримиримо, отколкото вероятно мога да обясня. При служба като тази човек вижда мръсната работа на империята отблизо. Окаяните затворници, сгушени в смърдящите клетки на ареста; сивите, уплашени лица на дългосрочно осъдените; нашарените бутове на мъжете, бити с бамбукови пръчки — всичко това ме потискаше с непоносимо чувство за вина. Но нищо не можех да видя в перспектива. Бях млад и зле образован и трябваше да осмислям проблемите си в безусловното мълчание, което е наложено на всеки англичанин в Изтока. Не знаех дори, че Британската империя умира; още по-малко знаех, че тя е много по-добра от по-младите империи, които се готвеха да я изместят. Всичко, което знаех, беше, че съм заклещен между омразата към империята, на която служех, и гнева си срещу злонамерените зверчета, които се опитваха да направят работата ми невъзможна. С една част от мозъка си смятах британското управление за непрекъснатата тирания, за нещо наложено, *in saecula*

saeculorum^[2], против волята на покорените народи; с друга част мислех, че най-голямата радост на света би била да се пониже с щик корема на някой будистки свещеник. Чувства като тези са нормални странични продукти на империализма — попитайте който и да е англо-индийски чиновник, ако успеете да го хванете извън службата.

Един ден се случи нещо просвещаващо — по индиректен начин. Беше незначителен инцидент сам по себе си, но ми даде по-добро разбиране, отколкото имах дотогава, за истинската природа на империализма — за истинските мотиви, поради които деспотичните правителства действат. Една ранна сутрин подинспекторът в полицейския участък на другия край на града ми позвъни по телефона и каза, че някакъв слон опустошавал пазара. Бих ли дошъл да направя нещо? Не знаех какво бих могъл да направя, но исках да видя какво става; възседнах едно пони и тръгнах. Взех пушката си, стар Уинчестър 44, твърде малка, за да убие слон, но си помислих, че шумът може би ще е от полза *in terrorem*^[3]. Различни бирманци ме спираха по пътя и ми разказваха за поразите на слона. Бил, разбира се, не див слон, а питомен, който се разгонил и побеснял. Бил окован, както винаги се прави с питомните слонове, когато тяхното разгонване се очаква, но предишната нощ счупил веригата и избягал. Стопанинът му, единственият човек, който би могъл да се справи с него, когато е в такова състояние, тръгнал да го гони, но хванал грешна посока и сега бил на дванайсет часа път отук, а сутринта слонът внезапно отново се появил в града. Бирманците нямаха оръжия и бяха напълно безпомощни срещу него. Слонът вече сринал нечия бамбукова колиба, убил една крава, нападнал няколко сергии за плодове и погълнал наличното; срещнал също общинската боклукчийска кола и, когато шофьорът изскочил навън и си плюл на петите, той преобърнал колата и ѝ нанесъл свирепи удари.

Бирманският подинспектор и няколко индийски полицаи ме чакаха в квартала, където слонът бил видян. Беше много беден квартал — лабиринт от мизерни бамбукови колиби, покрити с палмови листа, извиващ се по стръмен склон. Помня, че беше облачна, душна сутрин в началото на дъждовния сезон. Започнахме да разпитваме хората къде е отишъл слонът и, както обикновено, не успяхме да получим никаква точна информация. Ситуацията в Изтока неизменно е такава — една история винаги звучи достатъчно ясно от разстояние, но колкото

повече човек се приближава до мястото на събитията, толкова по-смътна става тя. Някои от хората казаха, че слонът отишъл в тази посока, други — в онази, а трети твърдяха, че не били и чували за слон. Почти бях решил, че цялата история е куп лъжи, когато чухме викове някъде наблизко. Последва висок ужасен крясък — „Бягай, дете! Бягай веднага!“ — и стара жена с пръчка в ръка, която яростно пъдеше тълпа голи деца, се показва иззад ъгъла на една колиба. Още няколко жени идваха след нея, цъкащи и възклицаващи; очевидно там имаше нещо, което децата не би трябвало да виждат. Заобиколих колибата и видях мъжки труп, проснат в калта. Беше индиец, черно дравидско кули^[4], почти гол; трябва да беше умрял наскоро. Хората казаха, че слонът неочаквано го нападнал иззад ъгъла на колибата, хванал го с хобота си, сложил го под стъпалото си и го смлял на земята. Беше дъждовният сезон, почвата — мека, лицето му беше издълбало окоп, една стъпка дълбок и два ярда дълъг. Лежеше по корем, с разпънати на кръст ръце и глава рязко обърната на една страна. Лицето му беше покрито с кал, очите — широко отворени, зъбите — оголени и ухилени, с израз на непоносима агония. (Между другото, никога не ми казвайте, че мъртвите изглеждат спокойни. Повечето трупове, които съм виждал, имаха дяволски израз.) Триенето в стъпалото на чудовището беше смъкнало кожата от гърба му така изкусно, както човек одира заек. Веднага щом видях мъртвеца, пратих ординарец до къщата на един приятел наблизко да вземе пушка за стрелба по слонове. Вече бях изпратил понито обратно — не исках да полудее от страх и да ме хвърли, ако подуши слона.

Ординарецът се върна след няколко минути с пушката и пет патрона, а междувремежно няколко бирманци пристигнаха и казаха, че слонът е в оризищата долу, само на няколко стотин ярда. Щом се запътих нататък, почти цялото население на квартала излетя на ята от къщите и ме последва. Бяха видели пушката и всички крещяха възбудено, че се готвя да застрелям слона. Не се бяха заинтересували много от него, когато той просто опустошаваше къщите им, но сега беше различно — тъй като слонът щеше да бъде застрелян. Беше малко развлечение за тях, както би било и за английска тълпа; освен това — искаха месото. Това предизвикваше у мен смътно безпокойство. Нямах намерение да застрелям слона — бях изпратил за пушката само за да се защитя, ако е необходимо; а и винаги е

нервиращо човек да има подир себе си тълпа, която го следва. Вървах надолу по хълма, изглеждайки и чувствайки се глупак, с пушка на рамо и непрестанно нарастваща армия от хора, които се блъскаха зад гърба ми. Долу, когато човек се е отдалечил от колибите, имаше шосе и откъд него — блатиста пустош от оризища, ширнала се на хиляда ярда, още необработена, но подгизнала от първите дъждове и осеяна с жилава трева. Слонът стоеше на осем ярда от пътя, с лявата си страна към нас. Не обръщаше никакво внимание на приближаващата се тълпа. Късаше снопчета трева, удряше ги в коленете си да ги почисти и ги тъпчеше в устата си.

Бях спрял на пътя. Веднага щом видях слона, ми стана напълно ясно, че не би трябвало да го застрелвам. Сериозно нещо е да застреляш работен слон — сравнимо с разрушаването на голям и скъп механизъм, и очевидно човек не бива да го прави, ако има възможност да го избегне. А и от това разстояние, мирно преживящ, слонът изглеждаше не по-опасен от крава. Тогава си помислих и сега още мисля, че побесняването му вече преминаваше; в такъв случай той просто щеше безобидно да се мотае наоколо, докато стопанинът му се върне и го хване. Още повече, никак не исках да го застрелвам. Реших да го наблюдавам известно време, за да се уверя, че няма да се разбеснее отново, и след това — да си ида у дома.

В този момент обаче хвърлих поглед към тълпата, която ме бе последвала. Беше огромна тълпа — най-малко две хиляди души, и продължаваше да нараства с всяка минута. Блокираше пътя на дълго разстояние — и от двете страни. Погледнах морето от жълти лица над крещящиярките дрехи — всички щастливи и възбудени от малкото развлечение, сигурни, че слонът ще бъде застрелян. Наблюдавах ме така, както биха наблюдавали фокусник, готвещ се да изпълни номер. Не ме обичаха, но с магическата пушка в ръце за миг бях станал достоен за гледане. И внезапно осъзнах, че ще трябва да застрелям слона въпреки всичко. Хората го очакваха от мен и аз трябваше да го направя; чувствах техните две хиляди воли, тласкащи ме напред, неудържимо. И точно в този момент, както стоях там с пушка в ръце, за пръв път проумях кухотата, безсмислието на господството на белия човек в Изтока. Ето ме — белият човек с пушка, стоящ пред невъоръжена местна тълпа, — привидно водещият актьор в пиесата; в действителност бях само абсурдна марионетка, блъскана напред-назад

от волята на онези жълти лица отзад. В този момент разбрах: когато белият човек се превръща в тиранин, той унищожавя своята собствена свобода. Той става някакво кухо, позиращо чучело — конвенционална фигура на сахиб^[5]. Условието за неговото управление е да прекара живота си, опитвайки се да впечатлява „местните“ — затова при всяка криза той трябва да прави онова, което „местните“ очакват от него. Той носи маска и лицето му се научава да ѝ подхожда. Трябваше да застрелям слона. Бях се задължил да го направя, когато пратих за пушката. Сахибът трябва да се държи като сахиб; трябва да изглежда решителен, да знае какво иска и да действа категорично. Да измина целия път дотук, с пушка в ръце, с две хиляди души, ходещи по петите ми, и тогава да се оттегля мекушаво, бе да съм направил нищо — не, това беше невъзможно. Тълпата щеше да ми се подиграва. А целият ми живот — животът на всеки бял човек в Изтока — беше една дълга борба: да не бъда подигран.

Но аз не исках да застрелям слона. Гледах го как удря своето снопче трева в коленете си с онзи разсеян бабешки израз, който слоновете имат. Струваше ми се, че би било престъпление да го застрелям. На тази възраст нямах скрупули относно убиването на животни, но никога не бях застрелял слон и никога не бях искал да го правя. (Някак си винаги изглежда по-лошо да се убие голямо животно.) Освен това, трябваше да се вземе предвид стопанинът на чудовището. Жив, слонът струваше най-малко сто лири; мъртъв, той би бил равен само на цената на бивниците си, пет лири вероятно. Трябваше обаче да действам бързо. Обърнах се към неколцина бирманци, които бяха тук при нашето пристигане и имаха вид на хора с опит, и ги попитах как се е държал слонът. Всички казаха едно и също: той не ти обръща внимание, ако го оставиш на мира, но може да нападне, ако се приближиш до него твърде много.

Беше ми напълно ясно какво би трябвало да направя. Да се приближа на, да речем, двайсет и пет ярда до слона и да пробвам как ще реагира. Ако нападне, бих могъл да стрелям, ако не ми обърне внимание, би било безопасно да го оставя там, докато се завърне стопанинът му. Но знаех също, че няма да направя това. Бях лош стрелец с пушка, а почвата — мека кал, в която човек би затъвал на всяка крачка. Ако слонът нападне, а аз не улуча, ще имам приблизително толкова шанс, колкото жаба под парен валяк. Но дори

тогава не мислех особено за собствената си кожа, а само за бдителните жълти лица отзад. Защото в този момент, с наблюдаващата ме тълпа, не се страхувах в обичайния смисъл — както щях да се страхувам, ако бях сам. Белият човек не трябва да бъде уплашен пред „местните“ и следователно, по правило, не е. Единствената мисъл в главата ми беше, че ако нещо се обърка, тези две хиляди бирманци ще ме видят преследван, хванат, стъпкан и редуциран до хилещ се труп, като онзи индиец горе на хълма. И ако това се случи, напълно вероятно е някои от тях да се смеят. Няма да го бъде. Имаше само един изход. Заредих пушката и легнах на пътя, за да се прицеля по-добре.

Тълпата се смълча и дълбока, тиха, щастлива въздишка, сякаш от хора, които виждат театралната завеса най-сетне да се вдига, се изтръгна от безчет гърла. Щяха да получат своето малко развлечение в края на краищата. Пушката беше хубаво немско оръжие с кръстосан мерник. Тогава не знаех, че при стрелба по слон човек трябва да стреля така, че да пресече въображаемата линия от ухо до ухо. Тъй като слонът беше в профил, би трябвало, следователно, да се прицеля право в ухото му; вместо това аз се прицелих няколко инча по-напред от него, мислейки си, че мозъкът ще да е още по-напред.

Когато дръпнах спусъка, нито чух гърмежа, нито почувствах ритника — това никога не става, щом изстрелът попада в целта, — но чух дяволски ликуващия рев, който се изтръгна от тълпата. В миг, за време прекалено кратко дори за куршума да стигне дотам — така би помислил човек, — мистериозна, ужасна промяна беше станала със слона. Той не помръдна, не падна, но всяка гънка на тялото му се беше изменила. Изглеждаше внезапно поразен, смален, неимоверно стар; сякаш страшният удар на куршума го бе парализирал, без да го повали. Накрая, след дълго време, както ми се стори — как не, може да са били цели пет секунди, — слонът меко се свлече на колене. От устата му потече лига. Като че го бе налегнала чудовищна сенилност. Човек можеше да си го представи на хиляди години. Стрелях отново в същата точка. При втория изстрел той не рухна, а с отчаяна бавност се изправи и едва стоеше, с подкосяващи се крака и клюмаща глава. Стрелях трети път. Това беше фаталният изстрел. Болката от него разтърси цялото му тяло и отне и последния остатък от сила в краката му. Но при падането слонът за момент изглеждаше сякаш се надига — докато задните му крака се сгромолясваха под него, той привидно се извиси

нагоре, огромна олюляваща се канара, с хобот, устремен в небето като дърво. Изтръби за пръв и единствен път. И после се строполи — с корем, обърнат към мене, с грохот, който като да разтърси земята дори там, където лежах.

Станах. Бирманците вече тичаха покрай мене през калта. Беше ясно, че слонът няма да се изправи отново, но не беше мъртъв. Дишаше много ритмично, с дълги хъркащи издихания — грамада месо, която болезнено се надигаше и спадаше. Устата му беше широко отворена — виждах дълбоко надолу в кухината на бледорозовото гърло. Дълго време го чаках да умре, но дишането му не отслабваше. Накрая изстрелях двата останали ми патрона там, където смятах, че трябва да е сърцето му. Гъста кръв като червено кадифе бликна от него, но той пак не умря. Тялото му дори не трепна, когато изстрелите го удариха, измъченото дишане продължаваше без прекъсване. Той умираше, много бавно и в страхотна агония, но в някакъв отдалечен от мене свят, където дори куршум не би могъл да го засегне вече. Чувствах, че трябва да сложа край на този смразяващ шум. Беше ужасно да се гледа огромното животно, лежащо там, безсилно да помръдне, но безсилно и да умре — а аз дори не бях способен да го довърша. Пратих да донесат обратно малката ми пушка и сипех изстрел след изстрел в сърцето му и надолу в гърлото. Те нямаха никакъв ефект. Мъчителните издихания продължаваха отмерено, като тиктакане на часовник.

Не можех да издържам повече и си тръгнах. Чух по-късно, че му трябвал половин час да умре. Бирманците задонасяха ножове и кошници дори преди да си тръгна; беше ми казано, че одрали тялото му почти до кости до следобеда.

След това, разбира се, имаше безкрайни дискусии около застрелването на слона. Стопанинът му беше разярен, но той беше само някакъв си индиец и не можеше да направи нищо. Освен това, аз бях действал правилно юридически, тъй като побеснелият слон трябва да бъде убит — като бясно куче, — ако стопанинът му не може да го контролира. Сред европейците мненията се разделиха. По-възрастните казваха, че съм прав; по-младите казваха, че е осъдително безобразие да се застреля слон, заради убийството на едно кули, защото един слон струва повече от което и да е проклето кули. Впоследствие аз бях много доволен, че кулито беше убито — това ме оправдаваше

юридически и ми даваше задоволителен претекст да застрелям слона. Често се чудех дали някой проумя, че съм го направил единствено за да не изглеждам глупак.

1936 г.

[1] betel (португалски от тамилски) — ядки от бетелова палма, увити в листа от индийски пипер, които хората от Югоизточна Азия дъвчат. ↑

[2] in saecula saeculorum (лат.) — во веки веков. ↑

[3] in terrorem (лат.) — за сплашване. ↑

[4] coolie (хинди и/ли тамилски) — използва се от европейци и американци като пейоративно название за азиатските неквалифицирани евтини работници. ↑

[5] sahib (хинди) — господар; господин. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.